

Výkladové poznámky k biblickým veršom z úlohy č. 9 Od poškrvnenia k očisteniu

Nedeľa: Baran a cap

(Dan 8,3-7 SEKP) ³*Ked' som zdvihol zrak, videl som jedného barana s dvoma rohmi stát' pri rieke. Jeho rohy boli dlhé, ale jeden bol dlhší ako druhý; ten dlhší však vyrástol neskôr.* ⁴*Videl som toho barana klat' na západ, sever i juh. Nijaké zviera pred ním neobstálo a nik sa nemohol vyslobodiť z jeho moci. Robil čo sa mu páčilo a vzrámal sa.* ⁵*Ked' som sa díval, zo západu prichádzal cap ponad celú zem, ale zeme sa nedotýkal. Ten cap mal výrazný roh medzi očami.* ⁶*Prišiel až k dvojrohému baranovi, ktorého som videl stát' pri rieke, a v návale svojej sily sa na neho vyrútil.* ⁷*Videl som ako sa prihnal k baranovi, rozzúrnil sa naň, barana nabral a zlomil mu obidva rohy. Baran nemal silu odolať mu. Cap ho zrazil na zem a podupal ho. Nikto nezachránil barana z jeho moci.*

Daniel 7. aj 8. kapitola hovoria o tom istom. "Obe odhaľujú, že pozemské konflikty spolu so vzburou proti Bohu jedného dňa skončia a nahradí ich Božie kráľovstvo. Vzburu a prenasledovanie nahradí spravodlivosť a milosrdenstvo."¹ Veľmi bohaté a akčné scény tak v nás nemajú vzbudiť pocit strachu, ale naopak, nádej a istotu v Božie riešenie, a to práve v časoch, ktoré sú ťažké, turbulentné a nevypočítateľné. Kniha Daniel sa v 8. kapitole opäť vracia k hebrejčine (kapitoly 2-7 sú v aramejčine). Mení sa teda aj adresát posolstva. Aramejčina bola v Danielovej dobe medzinárodnou rečou, používanou v obchode aj politike. Preto Dan 7 ukazuje situáciu vo svete z politickej perspektívy. "Jej posolstvo malo osloviť univerzálne publikum - všetkých ľudí žijúcich v celej ríši. Dan 8 ... sa zameriava viacej na náboženský aspekt rovnakého konfliktu."² Nečisté dravé šelmy (z Dan 7) vystriedajú čisté domestikované zvieratá (Dan 8), ktoré sa bežne používali k náboženským obetným obradom.

Videnie, ktoré má Daniel v 8. kapitole, nadväzuje na predchádzajúce videnie v kapitole 7. Sám Daniel na to upozorňuje hneď v prvom verši, kde hovorí: "prijal som zjavenie vo videní po tom, ktoré som mal predtým". Je tu však použitý pasívny tvar (nifál), doslovne "videnie mi bolo ukázané", čím Daniel presmeruje našu pozornosť od videnia k tomu, kto toto videnie Danielovi ukázal, teda k Bohu. "Daniel ukazuje na čo bude sústreďovať svoju pozornosť, na čom mu bude záležať, čo bude chcieť povedať, na čo bude klásť dôraz: nie na to, že to videl on, ani na to, čo videl, ale na to, prečo to videl a kto je zdrojom (príčinou) jeho videnia."³

vv. 3-4: "Podľa Ammiana Marcellina (4. stor. po Kr.) perzskí králi nosili na pochode zlatú baraniu hlavu."⁴ Aj v tomto videní baran s dvoma rohmi symbolizuje Médo-perzskú

¹ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. Praha: Advent-Orion, 2019. 367 s. ISBN 978-80-7172-640-1. str. 228.

² STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 228.

³ BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. Praha: Advent-Orion, 2015. 178 s. ISBN 978-80-7172-762-0. str. 89.

⁴ GOLDINGAY, J. E. Word Biblical Commentary: *Daniel*. Vol. 30. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 648 s. ISBN 798-0-310-58635-7. str. 383.

ríšu. Menší roh (Médsko) mal spočiatku prevahu, no napokon väčší roh (Perzia) bol oveľa mocnejší. Táto asymetria barana korešponduje s medveďom zo 7. kapitoly, ktorý stojí na strane. Mocnosť symbolizovaná baranom sa rozpína na tri svetové strany (západ, sever a juh), východ nie je zmieneny, pretože je to smer odkiaľ baran prichádza.

vv. 5-7: Z opačnej strany (zo západu) prichádza cap, ktorého rýchlosť je vyjadrená obrazným vyjadrením "nedotýkal sa zeme". Cap nebeží, on doslova letí. A práve rýchlosť capa korešponduje s rýchlosťou leoparda (Dan 7), ktorá je vyjadrená štyrmi krídlami. Alexander Veľký dobyl svet obrovskou rýchlosťou. Rýchlosť je teda charakteristická pre Grécko. A práve tento panovník je symbolizovaný veľkým rohom.

"Nikto nezachránil barana z jeho moci." Doslova preložené: "A nebol **spôsobujúci záchranu**⁵ z ruky jeho." Formou kauzativu (hifil particípa koreňa *ncl*) je tu minimalistickým spôsobom poukázané na to, že jedine Boh mohol barana zachrániť, ale neurobil to. Tzn. že pád moci, ktorú symbolizuje baran je výsledkom Božieho súdu.

Pondelok: Rast malého rohu

(Dan 8,8-12 SEkP) ⁸*Cap sa veľmi rozmohol. Keď bol na vrchole svojej moci, veľký roh sa mu vylomil a na jeho mieste vystúpili štyri nápadné rohy na štyri svetové strany.* ⁹*Z jedného z nich vyšiel ďalší malý roh, ktorý sa neobyčajne zväčšoval smerom na juh, východ a k Nádhernej krajine.* ¹⁰*Keď vyrástol až po nebeské zástupy, zvrhol na zem niečo z toho množstva, aj z hviezd a pošliapal ich.* ¹¹*Dorástol až na knieža tých zástupov, zrušil ustavičnú obeť a zbúral miesto jeho svätyne.* ¹²*Do vzbury proti ustavičnej obete bolo nasadené vojsko. Pravdu zmietol na zem a čo robil, podarilo sa mu.*

v. 8: Kľúčovým slovesom, ktoré je v prvej časti ôsmej kapitoly použité, je sloveso *gdl*. Vidíme ho u barana "vzmáhal sa" (v. 4), ďalej ho vidíme u capa "veľmi sa rozmohol" (v. 8), ale vidíme ho aj u malého rohu a to dokonca štyri krát, "zväčšoval sa" (v. 9), "vyrástol" (v. 10), "dorástol" (v. 11) a "bude sa vypínať" (v. 25). Je pozoruhodné, že všetky tieto tvary sú v rovnakom kauzativnom stupni (*hifil*). "Väčšina pasáží [kde je toto sloveso v *hifile*] má Boha ako subjekt."⁶ Tzn. že Boh spôsobuje toto narastanie alebo vzťahovanie. Je to stále v súlade s hlavnou myšlienkou knihy Daniel, že Boh je ten, ktorý ustanovuje a zosadzuje kráľov. Na druhú stranu, aj keď Boh toto všetko má vo svojich rukách, tak má tento výraz aj svoj negatívny aspekt. Toto sloveso "charakterizuje aj stavbu babylonskej veže (*migdal*). Obidva výrazy pochádzajú z toho istého slovného základu."⁷ V tomto príbehu samotné slovo veža "*migdal*" je odvodené z koreňa *gdl*. A práve tu v prípade babylonskej veže ide o istý druh vyvýšenia, "siahať až do neba" (Gn 11,4). Ide tu teda o snahu človeka vyvýšiť sa až k Bohu. A to je aspekt zdôraznený obzvlášť pri malom rohu.

⁵ PÍPAL, Blahoslav. Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu. 4. vyd. Praha: KALICH, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8. str. 105.

⁶ ABEGG, M. G. Jr. "גדל" in: VANGEMEREN, W. A. (ed.) *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*. vol. 1. Grand Rapids: Zondervan, 1997. 1156 s. ISBN 978-0-310-49973-2. str. 824.

⁷ DOUKHAN, Jacques. *Túžba zeme: Štúdium prorockej knihy Daniel*. Martin: Advent Orion, 1996. 250 s. ISBN 80-88719-89-3. str. 139.

v. 9 "Z jedného z nich": Niektoré výklady knihy Daniel túto formulku vzťahujú k štyrom rohom, ktoré vyrástli na mieste veľkého rohu. Ak za veľký roh považujeme Alexandra Veľkého, ktorý rýchlo dobyl Perzskú ríšu, potom štyri rohy predstavujú štyroch generálov, medzi ktorých sa Alexandrova ríša po jeho smrti rozdelila. Ak by bola pravda, že malý roh vyrástol z jedného z týchto štyroch rohov, potom by mohli mať pravdu tí, ktorí tvrdia, že malý roh predstavuje Antiocha Epifana IV. Avšak z gramatického hľadiska je takéto tvrdenie problematické. Doslovný preklad totiž znie "z tej jednej" (*úmin-ha-achat* ženský rod) "z nich" (*me-hem* mužský rod). "Hebrejské slovo 'roh' (*qeren*) označuje časť tela, väčšinou sa používa v ženskom rode. Slovo 'vietor' či 'duch' (*ruach*) môže byť ženského aj mužského rodu. Slovo 'to nebo' (*ha-šamajim*) je mužského rodu. Na základe týchto súvislostí je možné, že mužská prípona 'z nich' (*-hem*) sa v tomto verši nemôže vzťahovať na rohy capa, ktoré sú v hebrejčine ženského rodu, ale sa vzťahuje na 'štyri nebeské vetry', pretože slovo 'nebo' (*šamajim*) je mužského rodu."⁸ Ani tento gramatický rozbor rodov však nie je dostatočným argumentom. Hebrejský text je v tomto smere jednoducho nejednoznačný. To, že sa nejedná o Antiocha Epifana IV., dokazuje vo svojej dizertačnej práci Jiří Moskala.⁹ Podrobne sa zaoberá charakteristikami "malého rohu" ako nám ich Biblia ponúka, porovnáva ich s historickým obrazom panovníka Antiocha Epifana IV. a dochádza k jednoznačnému záveru: "Je zrejmé, že Antiochus Epifanes nezodpovedá symbolike malého rohu a nie je preto jeho naplnením. Mnohé skutočnosti tomu odporujú... Oveľa lepšie je identifikovať Antikrista, symbolizovaného malým rohom, ako stredoveké pápežstvo (stredoveký pápežský Rím, alebo stredovekú vládnucu cirkev), ako to robili už reformátori."¹⁰

Pre súčasnú aplikáciu je potrebné vedieť, že "malý roh" predstavuje vládnucu cirkev v jej historickom kontexte, ktorou je stredovek. V súčasnosti Rímskokatolícka cirkev nezodpovedá plnej charakteristike "malého rohu" z Dan 7 a 8. Je preto namieste hovoriť o stredovekej cirkvi. Ak stotožníme "malý roh" z knihy Daniel so "šelmou z mora" z knihy Zjavenie, potom z dnešnej perspektívy sa nachádzame v období "uzdravovania smrteľnej rany" (Zj 13,3).

Ak teda podľa vyššie uvedeného tento malý roh vyrastá z jedného z nebeských vetrov (svetových strán), potom je namieste otázka, odkiaľ táto mocnosť príde? Pri baranovi sme určili jeho pôvod na základe toho, že trkal na tri svetové strany okrem východu, od kiaľ pochádza. Podobné je to aj tu. Malý roh "sa zväčšoval smerom na juh, východ a k Nádhernej krajine" (v. 9). "Krásna zem" (Judsko) je od provincie Elam, kde má Daniel toto videnie (v. 2), na západ. Jediný smer kam sa tento malý roh nezväčšuje je sever, odtiaľ prichádza.

Sever tu [v Biblii] označuje miesto na nebesiach, kde prebýva Boh, a hora Sijon je jeho pozemským náprotivkom. Hospodinova vláda zahŕňa celý svet - od Severu, kde sa nachádza Boží trón, po jeho pozemský náprotivok, ktorým je Boží chrám na hore Sijon.

⁸ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 234.

⁹ MOSKALA, Jiří. Kniha Daniel a Makabejská teze: *Problematika autorství, jednoty, struktury a sedmdesáti týdnů knihy Daniel*. str. 113-116.

¹⁰ MOSKALA, Jiří. Kniha Daniel a Makabejská teze, str. 116.

Skutočnosť, že podľa Dan 8 sa malý roh najpravdepodobnejšie objavil na severe, je kľúčom pre správne pochopenie textu v Dan 8,10-14.¹¹

vv. 10-12: Mocnosť reprezentovaná malým rohom útočí na Božiu vládu na zemi, ktorá je reprezentovaná svätynovou službou. Je zvláštne, že aj v tejto časti máme slovesá v kauzatívnom tvare, zvykli sme si už na to, že najmä v "knihe Daniel sa kauzatívne jednanie spája s Bohom"¹². To nám väčšinou nekorešponduje s tým, že nástrojom tohto jednania je mocnosť, ktorá má vyslovene negatívny až protibožský charakter. BENEŠ o tom vo svojej štúdií píše:

Negatívna postava má úlohu deštruovať kultický systém a súčasne priblížiť pravdu (alebo ho nahradiť pravdou?). Aj keď sa to na prvý pohľad vďaka prezentácii v prekladoch javí ako pejoratívna výpoveď, skrytý rozmer tohto odkazu nutne pejoratívny byť nemusí. Jednanie tejto postavy je totiž popisované tak (pasívne kauzatívny), aby bolo vidieť, že v pozadí tejto deštrukcie stojí a má byť videný Boh. Výsledkom potom je demonštrácia spravodlivosti "Posväcujúceho", ako je formulovaná v Dan 8,14.¹³

Tento netradičný pohľad nás oslobodzuje od určitého "dualizmu" rovnocenného zápasu medzi Bohom a satanom. Diabol nie je rovnocenný súper. Ako stvorená bytosť môže zájsť len tam, kam mu to Boh dovolí. Môže robiť len to, čo je v hraniciach Božieho plánu spasenia a ustanovenia nebeského kráľovstva. Do toho spadá dokonca aj tak strašná udalosť, ako bolo ukrižovanie Božieho Syna - Ježiša Krista. Táto najdôležitejšia udalosť dejín tejto zeme by sa mohla niekomu zdať ako diablov triumf, no v skutočnosti je jeho prehrou. Táto negatívna mocnosť chce škodiť, chce prekaziť Boží plán, ale svojou činnosťou ho vlastne posúva k cieľu, ktorý Boh stanovil.

Tieto verše knihy Daniel nás dnes smerujú k Zj 12, "knieža zástupov" je tu možné stotožniť s "Michaelom" v Zj 12, ktorý bojuje s "drakom". Zj 12 vrcholí víťazstvom "pre Baránkovu krv" (Zj 12,11). Drak svojím útokom napĺňa najstaršie Božie zaslúbenie človeku zaznamenané v Gn 3,15: "Nepriateľstvo ustanovujem medzi tebou a ženou, medzi tvojim potomstvom a jej potomstvom; ono ti rozšliape hlavu, ty mu však zraníš päťu."

Utorok: Útok na svätyniu

(Dan 8,10-12) - Táto pasáž je súčasťou časti na pondelok, preto sa jej už nebudeme venovať.

Streda: Očistenie svätyně

Tento text je súčasťou textu na štvrtok, kde sa mu budeme venovať.

¹¹ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 237.

¹² BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. str. 90.

¹³ tamtiež, str. 91.

Štvrtok: Prorocký časový plán

(Dan 8,13-14 SEkP) ¹³ *Vtedy som počul hovoriť jedného svätého. Iný svätý sa opýtal toho, ktorý hovoril: Dokedy bude platiť to videnie o ustavičnej obete, o pustošiacej vzbure a o vydaní svätyne, po ktorej šliape vojsko?* ¹⁴ *Odpovedal: Až keď prejde dvetisícristo večerov a rán, bude svätyňa opäť obnovená.*

V týchto veršoch sa nachádza pojem svätyňa, ale opäť presnejší preklad by mal znieť trochu inak. BARNÁ uvádza nasledovný preklad, ktorý lepšie vystihuje pôvodný hebrejský text: (v. 13) "Až dokedy bude videnie o dennej, pustošiacej neprávosti o vydaní toho čo je **sväté** a o pošliapaní (nebeského) zástupu?"¹⁴ A potom štrnásty verš: "A povedal mi, až keď prejde 2300 večerov a rán, bude čo je **sväté** (veci, ľudia, miesto, pravda) **ospravedlnené**."¹⁵ Posun oproti predchádzajúcemu chápaniu, keď sme čítali "svätyňu" je ten, že to "čo je sväté" zahŕňa aj svätyňu, ale ešte oveľa viac. Svätý nie je len chrám a chrámové predmety, ale aj ľud, ktorý sa tu pri bohoslužbách stretáva so svojim Bohom. Je to posun chápania smerom k Novozákonnému pohľadu na význam chrámu, od budovy smerom k človeku.

"Pôvodný text v Danielovi 8,14 nepoužíva slovo svätyňa, ale všeobecný výraz *KoDeš*, ktorý odkazuje na všetko čo je sväté, a čo bolo poškvŕnené prenasledovaním malého rohu. V kontexte siedmej a ôsmej kapitoly to nie je len svätyňa, ale aj Boží ľud a pravda."¹⁶

Ekumenický preklad v štrnástom verši hovorí o "obnove", no hebrejské sloveso v pasívnom tvare (tzv. *passivum divinum*¹⁷ - božský pasív) *nicdaq* vyjadruje skôr právny termín "bude ospravedlnené". REIMER práve v tejto súvislosti poukazuje na kontrast medzi Hospodinom a človekom, na ktorý poukazuje slovo "spravodlivosť".¹⁸ Práve v kontexte Dan 9,24 kde sa hovorí o "uzavretí prestúpenia, zapečatení hriechu, pokrytí neprávosti a privedenia spravodlivosti" je poukázané na akýsi proces ospravedlnenia. Pasívny tvar ukazuje na skutočnosť, že "ospravedlniť to čo je sväté" môže len ten, kto sám je spravodlivý - teda Boh. Starozmluvná svätyňa, náradie a predmety, ktoré sú v nej aj obrady, ktoré sa v nej konali, boli posvätené (oddelené), ale neboli dokonalé, všetko to bol len predobraz niečoho väčšieho, čo mohol vykonať jedine Boh vo svojej nepoškvŕnenej spravodlivosti.

Na ďalší rozmer Dan 8,14 poukazuje BENEŠ, keď druhú časť tohto verša prekladá "bude ospravedlnený Posväcujúci"¹⁹. Kedy aktívne prídavné Posväcujúci je samozrejme chápané, ako označenie Boha. Ospravedlnenie Boha by tak mohlo byť "zhrnutím videnia o náboženskej reforme z Dan 8,11-12".²⁰ Doteraz môžeme sledovať ako sa plní Boží plán

¹⁴ BARNÁ, Ján. Deň Pánov a jeho udalosti: *Celistvý biblický pohľad na nepochopenú tému*. Knižne spracované prednášky Biblického týždňa Slovenského združenia 2015. str. 44

¹⁵ BARNÁ, Ján. Deň Pánov a jeho udalosti: *Celistvý biblický pohľad na nepochopenú tému*. str. 47.

¹⁶ *tamtiež*

¹⁷ BENEŠ, Jiří. *Kniha o Bohu soudci: Teologie knihy Daniel*. str. 93.

¹⁸ Vid': REIMER, D. J. "קדש" in: VANGEMEREN, W. A. (ed.) *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*. vol. 3. str. 768.

¹⁹ BENEŠ, Jiří. *Kniha o Bohu soudci: Teologie knihy Daniel*. str. 93.

²⁰ *tamtiež*, str. 94.

spasenia, no zároveň aj určitú dvojakosť Božieho ľudu, ktorý je svätý, no napriek tomu potrebuje byť ospravedlnený.

Použité zdroje a literatúra

BARNA, Ján. Deň Pánov a jeho udalosti: *Celistvý biblický pohľad na nepochopenú tému*. Knižne spracované prednášky Biblického týždňa Slovenského združenia 2015.

BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. Praha: Advent-Orion, 2015. 178 s. ISBN 978-80-7172-762-0.

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 978-3-438-05222-3.

Biblia: Slovenský ekumenický preklad. 5. Vyd. (3. opravené vyd.) Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2015. ISBN 978-80-85486-97-1.

DOUKHAN, Jacques. Túžba zeme: *Štúdium prorockej knihy Daniel*. Martin: Advent Orion, 1996. 250 s. ISBN 80-88719-89-3.

GOLDINGAY, J. E. Word Biblical Commentary: *Daniel*. Vol. 30. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 648 s. ISBN 978-0-310-58635-7.

MOSKALA, Jiří. Kniha Daniel a Makabejská teze: *Problematika autorství, jednoty, struktury a sedmdesáti týdnů knihy Daniel*.

PÍPAL, Blahoslav. Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu. 4. vyd. Praha: KALICH, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8.

STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. Praha: Advent-Orion, 2019. 367 s. ISBN 978-80-7172-640-1.

VANGEMEREN, W. A. (ed.) *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*. vol. 1. Grand Rapids: Zondervan, 1997. 1156 s. ISBN 978-0-310-49973-2.

VANGEMEREN, W. A. (ed.) *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*. vol. 3. Grand Rapids: Zondervan, 1997. 1296 s. ISBN 978-0-310-49978-7.